

Донець А. Г.,
асистент кафедри цивільного права №1
Національного університету
"Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"

ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ РЕЧІ У ЛОМБАРДІ

Договір зберігання речей в ломбарді перший зі спеціальних видів зберігання, що закріплені в діючому ЦК. Серед характерних рис та особливостей цього виду зберігання, котрі обумовлюють його закріплення в якості спеціального виду зберігання, можна зазначити наступні: по-перше, це особливості суб'єктивного складу досліджуваних відносин, по-друге, питання щодо самого предмету зберігання та по-третє, деякі особливості прав та обов'язків сторін у даному договорі.

З 2003 року існує проект закону „Про ломбарди і ломбардну діяльність”, але до його прийняття та набрання ним чинності зазначені питання регулюються іншими нормативно-правовими актами. Так, наприклад, згідно зі ст. 1 Закону України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12 липня 2001 р. Ломбард віднесений законодавцем до фінансових установ, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Якщо, відповідно до нормативно-правових актів, для надання відповідної фінансової послуги необхідно мати ліцензію, фінансова установа має право на надання такої послуги лише після отримання відповідної ліцензії.

Згідно з п. 2.1.4 „Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами” від 26 квітня 2005 р. ломбарди повинні мати внутрішні правила або положення, що регламентують надання ломбардом фінансових та супутніх послуг, затверджених у встановленому порядку. Відповідно до норм цього Положення, під супутніми послугами розуміються – послуги, які є передумовою надання фінансового кредиту або впливають з його надання. Згідно п. 3.2. до супутніх послуг ломбарду, якщо інше не встановлене законом, належать: оцінка заставленого майна відповідно до чинного законодавства та умов договору; надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією; реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та умов договору.

Як бачимо, надання послуг зі зберігання речей цими нормативно-правовими актами не передбачено ні в якості основних, ні в якості супутніх. Таке положення речей пояснюється тим, що зазначені нормативно-правові акти спрямовані на регулювання саме фінансових послуг надаваних ломбардом, в той час, коли послуги зі зберігання речей за окремим договором ні в якому разі фінансовими не будуть. Таким чином, хибним видається ствердження деяких вчених про те, що дії із зберігання речей належать до супутніх ломбардних послуг та про те, що зберігання речей у ломбарди пов'язано із здійсненням так званої ломбардної операції, що є різновидом кредиту під заставу.

Вважаємо, що такі послуги є додатковими в діяльності ломбарду.

Справа в тому, що Держфінпослуг вимагає від ломбарду мати власне або орендоване приміщення призначене для надання фінансових послуг, у тому

числі окреме приміщення для зберігання заставленого майна, яке повинно бути обладнане необхідними засобами безпеки, зокрема охороною сигналізацією та (або) відповідною охороною. Тому, логічним постає надання ломбардом послуг зі зберігання речей за окремими від його основної діяльності (надання фінансових послуг) договорами. Що ж стосується зберігання ломбардом тих речей, які передані йому за договорами застави – то обов'язки по забезпеченню їх схоронності покладаються на ломбард як на заставодержателя, а регулюватися вони будуть у тому числі й загальними положеннями про зберігання (збереження).

Повернемось до суб'єктивного складу розглядаємого договору. Законодавство не містить обмежень, щодо того, хто може бути поклажедавцем за договором зберігання речей у ломбарді, але виходячи з того, що, як зазначено вище, законодавчо закріплені визначення ломбардів, визначають їх, як установи, які надають фінансові послуги (населенню, фізичними особам). За таких обставин логічно стверджувати, що вся діяльність ломбардів спрямована на надання послуг саме фізичним особам, а тому поклажедавцем за договором зберігання речей у ломбарді може бути лише фізична особа.

Предметом зберігання можуть бути неспоживчі, рухомі речі, у тому числі вироби з дорогоцінних металів та каміння. Згідно з „Правилами торгівлі дорогоцінними металами (крім банківських металів) і дорогоцінними камінням органоутворення та напівдорогоцінним камінням у сирому та обробленому вигляді і виробами з них, що належать суб'єктам підприємницької діяльності на праві власності”, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 1998 року № 802, під ломбардом розуміють фінансову установу, яка відповідно до законодавства приймає від населення на зберігання ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та надає позички під їх заставу. Зберігання таких предметів здійснюється відповідно до Інструкції „Про порядок одержання, використання, обліку та зберігання дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння”, затвердженої Наказом Міністерства фінансів України від 6 квітня 1998 року № 84. На основі положень цієї Інструкції можуть розроблятися внутрішні інструкції про порядок одержання, використання, обліку та зберігання дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння. Однак необхідно враховувати те, що ломбарди зобов'язані одержати спеціальний дозвіл Міністерства фінансів України на відповідний вид діяльності. Перелік предметів, які приймаються на зберігання ломбардами, а також у заставу, визначається державними органами, які здійснюють ліцензування діяльності ломбардів.

У зв'язку з тим, що зберігання речей у ломбарді є окремим видом діяльності ломбардів хибним є ствердження про те, що предметом зберігання в даному випадку є річ передана ломбарду під заставу.

Спеціальна норма, яка закріплена в ч. 1 ст.968 ЦК України, передбачає можливість продажу такої речі ломбардом після спливу трьох місяців після закінчення строку зберігання. Та ж сама норма визначає, що порядок продажу такої речі повинен бути визначений законом.

Дослідивши дане питання та проаналізувавши чинне цивільне законодавство України, можна зазначити, що на даний момент існує декілька шляхів вирішення зазначеного питання. По-перше, річ може бути продана

ломбардом у тому ж порядку, що встановлений для реалізації ним закладених речей, а точніше цей порядок визначений відсиланням до ч. 3 ст. 591 ЦК України.[3. 647]

По-друге, така реалізація проводиться відповідно до Закону України „Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень” від 18 листопада 2003 року та Закону України „Про виконавче провадження” від 21 квітня 1999 року.

По-третє, такі речі, як правило, підлягають реалізації через комісійні магазини.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що проблема визначення порядку продажу ломбардом речей, які не були заборонені поклажедавцями, полягає не в тому, що даний порядок не визначений ні ЦК України ні спеціальним законом, а в тому, що відсилання, яке міститься у відповідній статті ЦК України, на закон носить у даному випадку абстрактний порядок. В умовах відсутності спеціального закону, який би чітко визначав такий порядок, має місце ситуація, коли можна звертатися до декількох законів та інших нормативно-правових актів, положення яких нібито можна взяти для регулювання цих відносин, але кожен з цих нормативно-правових актів не дає нам підстав для стовідсоткової впевненості щодо вірності вибраного нами шляху.

Тому логічною бачиться конкретизація в даному випадку відсилання на положення які б чітко визначали порядок проведення реалізації не забороненого поклажедавцем майна із ломбарду. Наприклад, зазначити у відповідній статті ЦК України, що даний порядок визначається ст. 591 ЦК України. В такому разі відпали би питання щодо необхідності звернення ломбарду до суду за відповідним рішенням та інше.

Окрім вищезазначених особливостей зберігання речей у ломбарді також необхідно зазначити наступні характеристики та риси досліджуємих відносин.

Виходячи з того, що зберігання ломбардом здійснюється на підставах підприємницької діяльності – ломбард – є професійним зберігачем, а тому несе підвищену відповідальність за схоронність речі.

Договір зберігання речей, які належать фізичним особам, в даному випадку є публічним, а тому на нього розповсюджуються положення ст. 633 ЦК України.

При укладенні договору зберігання речей у ломбарді сторони за взаємною згодою повинні провести оцінку здаваних речей. Виходячи з положень ст. 967 ЦК України така оцінка проводиться відповідно до положень ст. 632 ЦК України. Вона повинна бути проведена відповідно до звичайних цін, що склалися на аналогічні речі такого роду та якості на момент укладення договору. Під справедливою ринковою ціною розуміють ту, за якою товари (роботи, послуги) передаються іншому власнику за умови, що продавець бажає передати такі товари, а покупець бажає їх отримати за відсутності будь-якого примусу, обидві сторони є взаємно незалежними юридично та фактично, володіють достатньою інформацією про ці товари, а також ціни, які склалися на ринку ідентичних товарів (робіт, послуг).

Й останньою специфічною рисою даного виду зберігання – є обов’язок зберігача (ломбарду) страхувати за свій рахунок на користь поклажедавця

предмета зберігання. Таке страхування проводиться виходячи з повної суми оцінки, яку було проведено за згодою сторін у відповідності до зазначеного вище порядку. Цей обов'язок зберігача ще раз засвідчує незалежність договору зберігання речі ломбардом від надання ним фінансових послуг, а саме видачі кредитів під заставу. Адже, це протирічить положенню ч.2 ст. 10 Закону України „Про заставу” від 2 жовтня 1992 року, котрі закріплюють обов'язок ломбарду страхувати прийняте в заставу майно за рахунок саме заставодавця, що логічно відповідає природі та змісту кредитних та заставних відносин.